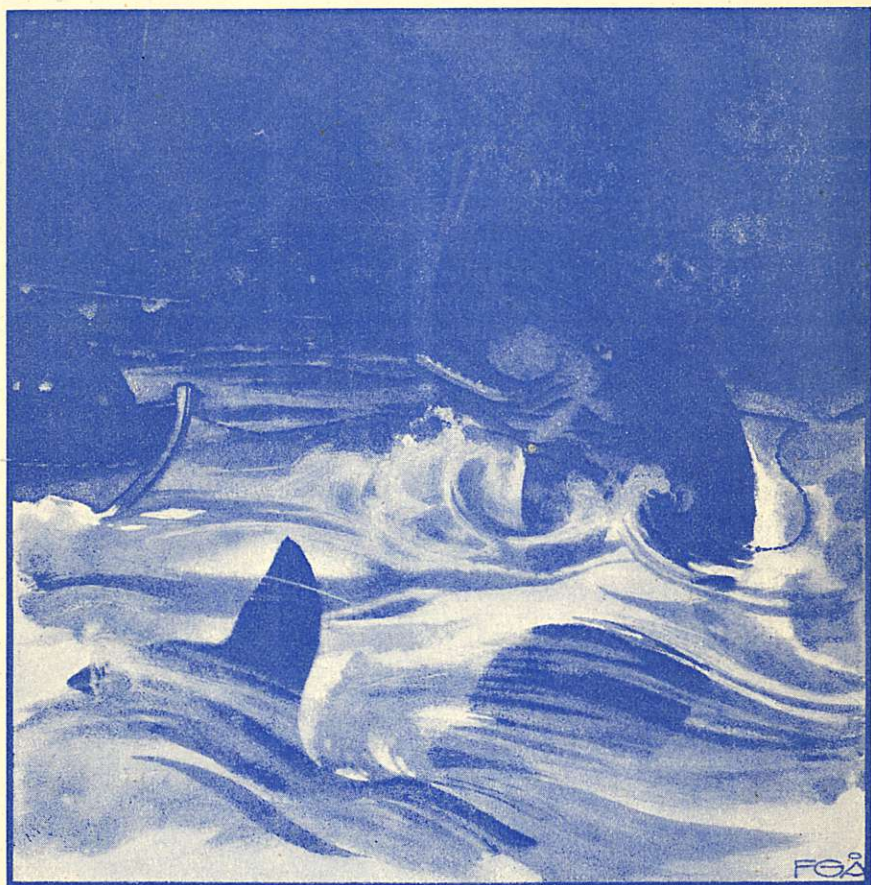

YÖ VALASKALAN SELÄSSÄ

Kirjoittanut Fr. GERSTÄCKER

N:o 27

MAILTA JA MERILTÄ

25 p:ää

SEIKKAILUJA · KERTOMUKSIA · KUVAUKSIA NUORISOLLE

✻✻✻ Toimittanut TEUVO PAKKALA ✻✻✻

Kustannusosakeyhtiö Otava · Helsingissä

MAILTA JA MERILTÄ 27.

a/ YÖ VALASKALAN
SELÄSSÄ

JA MUITA MERISEIKKAILUJA

b/ Drachmann: Tarina nykyajalta.
c/ L. Vastamäen jättiläinen

Yö valaskalan selässä.

Kirjoittanut

Friedrich Gerstäcker.

Englantilainen valaanpyyntilaiva »Harold kuningas» risteili Kingmills-saariston lähetyvillä päiväntasaajan kohdalla tavoittelemassa kaskelotteja¹. Aikomus oli viettää täällä talvikuukaudet ja kevään tullen siirtyä pohjoiseen pyydystämään jäämeren valaita. Mutta turhaan oli nyt purjehdittu edestakaisin kuukausimääriä ja kuljettu moneen kertaan kaikki tunnetut parhaat pyyntivedet. Tähestä, joita määrähetkinä vaihdellen pidettiin mastoissa kaiket päivät tarkastamassa, näkyisikö valaita, pysyivät vaiti ja mykkinä, ja jos milloin todella kajahti huuto, ei kukaan enää ottanut uskoakseen sitä. Sellaiset löydöt olivat näet tähän asti miltei joka kerta osoittautuneet olevan vain kelpaamattomia miekkavalaita tai pyöriäisparvia, joita ei maksanut vaivaa ruveta pyydystämään. Aurinko paahtoi polttavan kuumasti suojattomalle kannelle, ja hiljainen, puhtaaksi siistitty laiva pieniksi reivattuine purjeineen

¹ Kaskelotti = mahtavimpia ja kallisarvoisimpia valaita, ruumis 18–20 metrin pituinen ja hyvin paksu. Elää päiväntasaajan tienoilla olevissa merissä. Vaarallinen peto.

vienossa tuulessa näytti siltä, kuin se olisi risteillyt täällä vain huvin vuoksi, leppoisan mutta hieman yksitoikkoisen sunnuntai-iltapäivän ratoksi, vailla muuta tarkoitusta ja varmempaa määrää.

Laivaväellä on tietysti sellaisenakin aikana työnsä: purjeita on paikattava, köysistöä, sekä kiinteää että juoksevaa, on tarkastettava, eivätkä valaanpyynnissä tarvittavat aseetkaan saa ruostua: veneenohjaajien erityisenä velvollisuutena on pitää ne kirkkaina ja hyvässä kunnossa. Tynnyrintekijälläkin on laivassa työtä valmistaessaan astioita tulevan pyynnin varalle, ja kirvesmies puuhailee veneiden kimpussa etsien lahoja kohtia ja paikkaillen niitä. Mutta koko hommassa ei ole eloa, ei oikeata toiminnan henkeä. Kaikesta huomaa, että miehet, jotka jo kuukausimääriä ovat ajelehtineet merellä sinne tänne, tekevät työtä ainoastaan päästäkseen vetelehtimästä joutilaina. Jokainen luo tuontuostakin ikävöivän katseen työstänsä meren väreilevälle ulapalle erottaakseen mahdollisesti aaltojen kimalluksen keskeltä valaan puhaltaman suihkun, vaikka tietääkin toiveensa turhaksi. Sillä jos sellaista todella olisi näkyvissä, niin tähystäjän huuto kyllä olisi sen jo aikoja sitten ilmoittanut. —

»Jo puhaltaa!» kajahtaa yhtäkkiä.

Kaikki työ keskeytyy kuin komennosta. Tynnyrintekijä viskaa vasaran kädestään, puuseppä höylänsä. Kapteeni, joka on makailut kaajuuttansa sohvalle lukien tai nukkuen, jotenkuten kuluttaakseen aikaa, joka tällaisessa joutilaassa kuljeksimisessä venyy kamalan pitkäksi, ryntää rappusia ylös, katsoo tuulen puolelle ja ylös tähystäjään saadakseen tarkempia tietoja valaasta, joka on ilmestynyt näkyviin.

»Jo puhaltaa!» huutaa mies uudelleen — »puhaltaa — puhaltaa — puhaltaa —» jatkaa hän verkalleen ja venytellen, kun useita suihkuja perätysten nousee, ilmoittaen siten kunkin niistä erikseen.

»Missäpäin?» kuuluu kannelta huuto, ja tähystäjän ojennettu käsi varsi näyttää suunnan. Mutta kovin se viittaa vastatuuleen, ja tulisessa kiireessä veneenohjaajat huutavat miehistönsä koolle, kukin ehtiäkseen ensimmäisenä vesille, — kunnia, kunnia ennen kaikkea! Pieni vesitynnyri täytetään; pytty, missä on köysikerä harpuuneja¹ varten, heitetään veneeseen, harpuunit pannaan paikoilleen, ja vene laskeutuu veteen vipukiekkojen kitistessä. Miehet seuraavat perässä kavuten alas laivan ulkolaitoja pitkin kuin kissat. Aivot pannaan veteen, ja heti kun harpuuni-

¹ Harpuuni = valaanpyytäjiin käyttämä väkäreihäs, joka heitetään (nykyään ammutaan tykillä) valaan ruumiiseen. Sen varressa on köysi, joka estää saaliin pääsemästä pakoon.

mies eli boats-header (veneenpäällikkö) on asettunut paikallensa veneen perään, lähdetään liikkeelle. Lujarakenteisen, kevyen pyyntiveneen terävä keula kääntyy osoitettuun suuntaan, ja vaahdoten vesi halkeaa molemmille puolille.

Silloin kun valaita ilmestyy tuulen alapuolelle, saattavat laivat täysin purjein lähestyä niitä jonkun matkan päähän, säilyttämättä niitä pakosalle, ja ripeästi vesille lasketut veneet pääsevät sitten purjeillaan hiljaa ja huomaamatta saaliinsa lähelle. Semmoisissa tapauksissa ajo käykin nopeasti ja varmasti sekä verrattain helposti. Mutta jos laiva yrittäisi vastatuuleen luovimalla päästä lähelle valaita, menisi paljon aikaa hukkaan ja kuitenkin perin harvoin onnistuttaisiin saavuttamaan saalis. Soutaminen on senvuoksi tässä tapauksessa nopein ja varmin keino, vaikkakin samalla vaivalloisin. Laiva seuraa jäljellejääneine miehistöineen perässä niin nopeasti kuin pääsee ottaakseen pyynnin loputtua veneet jälleen huostaansa ja mahdollisesti saaliiksi saadun valaan kupeelleen hinattavaksi. »Harold kuninkaan» neljä venettä kiitivät nekin notkuvin airoin suoraan päin tuulta ja saivat puolituntisen ripeän soudun jälkeen näkyviinsä ensimmäisen »suihkun». Edessä oli nähtävästi useampia valaita, jotka leikitellen milloin sukelsivat syvyyteen, milloin nousivat pinnalle. Sinne asti oli heille laivasta osoitettu seipään päähän kiinnitetyllä, mustaksi maalatulla pyöreällä korilla, minnepäin valaat milloinkin kääntyivät. Yhden matruusin täytyi näet kaiken aikaa pitää ylhäällä tuota kauasnäkyvää viittakoria, ja veneet suuntasivat sen mukaan kulkunsa.

Omituinen jännitys ja kiihko päästä ensimmäisenä valaaseen »kiinni» valtaa tuollaisilla retkillä ei ainoastaan veneenohjaajien ja harpuunimiesten, vaan koko miehistön mielet. Suurin kunnia tulee sille veneelle, mistä ensimmäinen maaliin osunut ja tehokas heitto on tehty, ja pyynnin tuloksesta saavat kaikki osansa, kapteenista laivapoikaan asti. Siksi onkin luonnollista, että miehet ponnistavat kaikki voimansa, jotteivät jäisi muista jäljelle. Nopeimmat kolme venettä olivat tälläkin kertaa niin pitkällä, että saattoivat pian päästä sopivalle heittovälille, kun taas neljäs, jota komensi nuori, hurjapäinen irlantilainen, jäi miehistönsä epätoivoisista ponnistuksista huolimatta jälkeen. Kun ensimmäisten veneiden ohjaajat jo valmistautuivat heittämään harpuunin, oli neljäs vene vielä lähes kaapelinmitan¹ päässä niiden takana.

¹ Kaapelinmitta = merenkulkijain käyttämä pituusmitta, joka on eri maissa erisuuri (keskimäärin 200 metriä).

Silloin nousi heidän oikealla puolellaan, tosin vielä pitkän matkan päässä, yksinäinen suihku ilmaan. Veneet eivät yleensä mielellään erkane kauas toisistaan, jotteivät hädän tullessa jäisi apua vaille, mutta heti kun peränpitäjänä seisova nuori irlantilainen huomasi tämän yksinäisen suihkun, joka osoitti valaita olevan toisaallakin, käänsi hän silmänräpäyksessä veneensä keulan sinnepäin lähteäkseen ajamaan toista saalista kuin muut veneet.

Juuri tällöin oli toisissa veneissä niin paljon puuhaa, etteivät niiden päälliköt joutaneet huomaamaan irlantilaisen aikeita. Mutta soutajat, jotka istuivat kasvot veneen perään päin ja näkivät kumppaniensa muutuneen suunnan, oivalsivat helposti, että toisaallakin oli saalista, eikä heillä ollut mitään sitä vastaan, että pääsivät yhdestä kilpailijasta. Sitäpaitsi he olivat lähempänä valaita kuin olivat aluksi luulleetkaan; nämä näet sukelsivat yhtäkkiä veden alle ja viipyivät siellä jonkun aikaa, veneiden kiitäessä entistä suuntaansa minkä airoista läksi, mutta ilmestyivät sitten taas yhtäkkiä pinnalle tuskin kolmenkymmenen askelen päässä heistä, ja eräs tuli niin lähelle ensimmäistä venettä, että ohjaaja silmänräpäyksessä viskasi harpuuninsa lujasti sen selkään kiinni. Ennenkuin kymmenen minuuttia oli kulunut, olivat molemmat muutkin iskeneet saaliinsa, mutta toisen veneen harpuuni irtautui ja sen saalis painautui syvyyteen. Silloin tämä vene, joka nyt oli joutunut kauas valasparvesta, seurasi kolmatta venettä, pyrkien varmuuden vuoksi iskemään harpuuninsa sen saaliiseen, mikä lopulta onnistuikin. Vangitut valaat uivat täyttä vauhtia pohjoiseen, vetäen veneitä perässään, niin että aalto kuohui korkeana keulan molemmin puolin. Vihdoin kolmannen veneen harpuunimies onnistui syöksemään keihäänsä valaan rintaevän juureen ja antamaan sille surmanpiston. Ensimmäinen vene jatkoi vielä menoa englannin-penikulman verran, kunnes senkin harpuunimies sai saaliinsa isetyksi hengiltä, jonka jälkeen vene jäi odottamaan laivaa. Soutamalla olisi ollut mahdoton hinata tuollaista jättiläisruhoa perässään. Niin kauas he jo olivat joutuneet laivasta, ettei tämän runkoa enää näkynyt vedenpinnan yläpuolella, ja hitaasti se läheni heitä luovimalla pyrkien hiljaisessa tuulessa koillista kohti.

Noissa kolmessa veneessä tähysteltiin nyt, vaikka turhaan, neljättä, joka oli joutunut aivan näkymättömiin. Joka taholta etsittiin sen vaaleata purjetta, joka mahdollisesti oli nostetettu. Mutta mitään ei näkynyt. Miehät kuitenkin lohduttivat itseään sillä, että laivasta käsin oli joka tapauksessa pidetty venettä silmällä ja että sen kulkema suunta tiedettiin.

»Harold kuningas» ei ollut suinkaan mikään nopea purjehtija, aina-
kaan vastatuulella, ja koko iltapäivä kului, ennenkuin se oli päässyt
luovimaan veneille asti ja saanut valaat kiinnitetyksi kummallekin kyl-
jelleen. Toinen venekunta oli jo aikaisemmin palannut laivaan ollakseen
apuna sen ohjaamisessa. Heti lähetettiin mies kaukoputki muassaan
mastoon ottamaan selkoa siitä, minne neljäs vene oli joutunut ja oliko
silläkin saalista, jossa tapauksessa olisi lähetetty kaikki veneet sen avuksi
hinaamaan valasta laivalle.

»No, Sirrah, missäpäin se on?» huusi kapteeni kannelta, kun tähänasti-
nen saalis oli tallessa, niin että hän saattoi omistaa huomiota poissaole-
vallekin veneelle. »Onko se kaukana täältä?»

»En näe sitä missään, sir!» kuului vastaus, ja mies ryhtyi uudelleen
kiikaroimaan taivaanrantaa kaikilta ilmansuunnilta.

»Pöllö, älä sinä sinne tuulen päälle tuijota, ei se siellä ole!» huusi kap-
teeni taas. »Jätä aurinko oikealle ja tähystä tarkasti etelän puolta —
sielläpäin sen täytyy jossakin olla.»

Mies teki työtä käskettyä, mutta katseli niin kauan tuloksetta kauko-
putkellaan, että kapteeni vihdoinkin menetti malttinsa ja kapusi vanteja
myöten ylös itse tähystämään. Hän alkoi jo käydä levottomaksi tästä
katoamisesta.

»Tuolla suunnalla olin pari kertaa näkevinäni jotakin sellaista, sir»,
sanoi mies kapteenille, joka oli ottanut kiikarin, viitaten kädellään etelä-
lounaaseen. »Minusta tuntui, kuin siellä olisi ollut jokin tumma piste ve-
dessä, mutta kun katsoin tarkemmin, oli se kadonnut.»

»Missä?»

»Tuolla noin, suunnilleen sielläpäin, missä tuo pieni valkoinen pilvi on,
— ehkä vielä hiukan lännempänä.»

Kapteeni tähysti kaukoputkella jonkun aikaa osoitettuun suuntaan,
pudisti sitten päätänsä ja alkoi etsiä muualta. Mutta turhaan hän viipyi
ylhäällä, kunnes aurinko laski taivaanrannan taakse kirkastaen pienim-
mätkin esineet selväpiirteisiksi ja helposti erottuviksi. Hän ei nähnyt
jälkeäkään veneestä, jonka kuitenkin olisi pitänyt tähän aikaan nostaa
purjeensa, sillä tulihan siinä-olijain ymmärtää, että heitä jo tähysteltiin
laivasta kiikarilla, ja valkea purje loistaa merellä kauas. Ensimmäinen
harpuunimieskin oli nyt kavunnut mastoon — varmaan oli veneelle ta-
pahtunut joku onnettomuus, ja väki alkoi käydä levottomaksi sen joh-
dosta. Mutta harpuunimieskään ei kiikarilla katsoessaan erottanut mi-
tään veneen tai purjeen tapaista, ja äkkiä lankeava hämärä, jota näillä

leveysasteilla yhtä nopeasti seuraa yö, teki tähyystyksen pian mahdolliseksi.

»Harold kuninkaan» kapteenilla ei ollut valitsemisen varaa sen suhteen, mitä tässä tapauksessa oli tehtävä. Risteillä edestakaisin hän ei voinut, sen tekivät mahdottomaksi valaat, jotka oli kiinnitetty kummallekin kyljelle. Mutta jos hän olisi tietänyt suunnan, minne ohjata, olisi hän ehkä luopunut saadusta saaliistakin löytääkseen kadonneet miehensä jälleen. Mutta sitten hän vielä toivoi tapaavansa heidät tuulen alapuolelta, ja sinnepäin laiva paraikaa ajautuikin, purjeet tiukalla, pasatituulen ja päiväntasaajavirran viemänä. Ellei venettä vielä aamulla näkyisi, voisi hän jättää jäljelle valaanraadot, mikäli niitä ei siihen mennessä ole ehditty yön aikana nylkeä, kiinnittää niihin lippunsa ja lähettää risteillen etsimään venettä. Vaikka toivotontahan sellainen kadonneiden veneiden etsintä oikeastaan on. Meri on niin äärettömän suuri, ja jos miehet todella olivat kadottaneet veneensä ja uiskentelivat vesivarassa — mistä heidät löytää? Mutta olihan se kuitenkin tehtävä, jottei tunto soimaisi siitä, että osa tovereista oli kevytmielisesti jätetty surman suuhun.

Hyvin todennäköistä oli, että haavoitettu valas oli pirstonut veneen ja ettei miehistö ollut kauan jaksanut uimalla pysyttäytyä veden pinnalla. Meri tosin oli verrattain tyven, mutta hirvittävä haikala vainuaa pian isketyn valaan veren. Laivankin ympärillä noita ahnaita petoja uiskenteli paraikaa kuusi tai seitsemän kappaletta maltittomina odottaen saaliin paloittelemista ja tuontuostakin syöksähtäen raatojen kimppuun, saamatta kuitenkaan teräviä hampaitansa pystymään jättiläishirviön sitkeään nahkaan. Samoin oli niitä kai ilmestynyt kateissa olevan veneenkin ympärille, ja voi miespoloisia, jos he aluksen turvaa vailla joutuivat nälkäisten petojen piirittämiksi.

Tosin oli vielä jäljellä sekin mahdollisuus, että vene oli ehyenä, mutta oli joutunut valaan perässä liian kauas tuulen alle, joten paluu ei käynyt niinkään pikaisesti; vene on vain pienoinen pilkku äärettömällä valtamerellä ja voi helposti jäädä huomaamatta parhaallakin kaukoputkella katsottaessa.

Mutta paluu-suunta oli eksyneillä arvatenkin selvillä, ja jotta he sen tietäisivät varmasti yön pimeydessäkin, kiinnitettiin keula- ja päämaston huippuihin lyhty kumpaankin, jotteivät he pimeässä soutaisi laivan ohitse. Pimeään tultua sekä puoliyön ja aamuvahdin aikana kapteeni sitäpaitsi laukaisutti kannella olevat pienet tykit, jotta niiden paukekin

osoittaisi veneelle oikeata suuntaa. Mutta kaikki oli turhaa. Yö kului, eikä kadonneita kuulunut, ei näkynyt.

Saaliiksi saatujen valaiden paloittelu oli sillävälän täydessä käynnissä. Silava irroitettiin suurina viiluina ja nostettiin kannelle erityisten vipulaitosten avulla, jonka jälkeen keittäminen heti alkoi, jottei aikaa hukataisi hetkeäkään ja jotta rasva saataisiin mitä pikimmin talteen, sillä näillä leveysasteilla se on kovin herkkää pilaantumaan. Suuria tulisoih-tuja, joissa polttoaineena oli valaanrasva, riippui jonkinlaisessa rauta-vanteista kyhättyssä häkkyrässä laivan ulkopuolella valaisten hurjan-näköistä, vilkasta näytelmää veripunaisella loimollaan. Jo ennen puoli-yötä oli toinen jättiläisvalas kuorittu, ja raskaalla, jykevällä rasvakou-kulla nostettiin kannelle hirmuisen suuri pää, sitten kun se ensin oli ve-dessä irroitettu selkärangasta. Laiva ihan kallistui sen valtavasta pai-nosta.

Päivän koittaessa, kun koko miehistö taas oli ankarassa työssä toisen valaan kimpussa, lähetettiin jälleen pari harpuunimiestä, kumpikin va-rustettuna kaukoputkella, mastoon tähyttämään. Turhaan he tarkaste-livat auringon nousuun asti taivaanrantaa joka suunnalta. He eivät löy-täneet niin mitään. Mutta vihdoinkin ensimmäisen harpuunimiehen silmä keksi tumman pisteen, joka näkyi nyt kirkkaansäihkyvällä ulapalla. Välimatka oli tosin hyvällekin kiikarille liian pitkä, jotta mitään yksityis-kohtia olisi erottanut, mutta asiasta ilmoitettiin kuitenkin kapteenille, joka heti kiipesikin ylös. Joka tapauksessa ui vedessä jotakin, olipa se mitä hyvänsä; mutta se oli liiaksi tuulen yläpuolella. Laiva oli kai yöllä ajautunut sen ohitse. Toinen harpuunimies määrättiin lähtemään venei-neen ottamaan siitä selkoa. Ellei se ollutkaan kaivattu vene — sillä ve-neeltä se ei näyttänyt — saattoi se olla kuollut valas, jota kannatti käydä katsomassa ja joka mahdollisesti voi johtaa kadonneitten jäljille, sillä jos se oli heidän iskemänsä, oli sillä joka tapauksessa laivan harpuuni eli »rauta» vielä ruumiissaan.

Käskey huudettiin mastosta kannelle, ja muutaman minuutin päästä laskettiin vesille vene, joka neljän airon kiidättämänä lähti vinhalla no-peudella siihen suuntaan, jota päämastossa oleva viittakori osoitti. Mutta kapteeni jäi vielä mastoon pitääkseen kiikarillaan silmällä äsken löydettyä pistettä, jottei se pääsisi katoamaan, ja nähdäkseen mitä vene sai aikaan.

Noin puolisen tuntia oli tämä jo kulkenut seuraten ainoastaan lai-vasta annettua merkkiä, itse näkemättä edessäpäin mitään. Mutta sil-

loin keulassa seisova harpuunimies vihdoin luuli erottavansa suoraan edessään tumman esineen ihan veden pinnassa. Viittakorikin, joka nyt vedettiin takaisin laivaan, osoitti heidän olevan oikealla suunnalla. Eikä kestänyt kauan, ennenkuin harpuunimies yhtäkkiä kääntyi puolittain soutajiin päin ja huusi, osoittaen kädellään eteenpäin:

»Vetäkää, pojat, vetäkää minkä jaksatte — tuolla on totisesti ihminen, joka seisoo lautalla tai veneessä tai jossain sentapaisessa — vetäkää lujasti, sillä minusta näyttää, että tulemme ihan viime tingassa!»

Sitten hän kajahutti kovaäänisen »hoi!»-huudon, koettaen herättää vastahuutoa. Mutta mitään vastausta ei kuulunut. Miehet soutivat kaikin voimin, niin että aivot olivat taittua, ja vinhasti läheni terävä-keulainen, solakka vene kummallista maaliensa vaahdon kohistessa kokassa.

»Mies siellä on, mies!» huusivat nyt soutajatkin, jotka uteliaina katsoivat taakseen. »Lempo vieköön silmäni, ellei se ole Patrik!» mörähti peränpitäjä ojentautuen suoraksi seisomaan perämela kädessä.

»Patrik, jumalistel!» huusi nyt harpuunimieskin. — »Mutta missä toiset ovat?»

Uudistettu kysymys hävisi yleiseen hämmästyksen huutoon, kun he lähemmäksi päästyään tunsivat haaksirikkoisessa todellakin neljännen harpuunimiehen, nuoren irlantilaisen Patrikin, mutta lisäksi näkivät, ettei hän ollutkaan millään lautalla eikä kaatuneen veneen pohjalla, vaan kuolleen valaskalan selässä polvillaan. Valas oli painunut muutaman tuuman vedenpinnan alle. — Vasemman kätensä ympäri mies oli kietonut köydenpätkän, jonka toinen pää oli kiinni harpuunissa, mikä vielä oli pedon ruumiissa pystyssä. Vain siten oli hän voinut pysytellä liukkaalla paikallaan. Oikeassa kädessään oli hänellä harpuunin varsi, jonka hän oli leikannut köydestä irti ja jota hän piteli niin kouristuksentapaisesti, ettei tahtonut hellittää siitä vielä silloinkaan, kun vene laski hänen viereensä ja kaikkien kädet ojentuivat häntä auttamaan.

Mies parka oli kalmankalpea eikä saanut ääntäkään suustansa — vieläpä hänen katseensakin harhaili villinä ja tuljottavana toverista toiseen, ikäänkuin hän ei olisi enää tuntenut heitä. Koneentapaisesti hän vain nousi astuakseen veneeseen, mutta lysähti heti tajuttomana kokoon, kun tunsii allansa tukevan pohjan. Hän oli viettänyt hirveän yön, ja meidän on nyt palattava takaisin siihen hetkeen, jolloin hän veneineen jätti toiset lähteäkseen tavoittamaan laumasta eronnutta yksinäistä valasta.

*

*

*

Valas oli noin viidensadan askelen päässä, kun he kääntyivät soutamaan sitä kohti, ja välimatka lyheni, kun se sukelsi useita kertoja ja sitten taas verkalleen nousi pinnalle, aavistamatta vihollisten tuloa. Se kääntyi yhä enemmän tähänastisesta suunnastaan, aikoen mahdollisesti palata laajassa kaaressa äskeiselle temmelyspaikalleen; mutta sitten se jälleen muutti suuntaa ja alkoi uida tuulen ja virran mukana suoraan länttä kohti. Patrik, neljännen veneen harpuunimies, nostatti purjeen, tuulen käydessä myötäiseksi, voidakseen nopeammin ja äännettömämmin seurata valasta. Mutta tämäpä — joko sitten omaksi huvikseen tahi mahdollisesti saatuaan kaikesta varovaisuudesta huolimatta vihiä vihollisesta — lisäsi vauhtiansa niin, että vene suotuisasta tuulesta huolimatta pääsi vain hyvin hitaasti lähestymään. Ja lopulta, kun oli suurella vaivalla päästy miltei heittovälin päähän, valas yhtäkkiä sukelsi, ja seuraavassa tuokiossa vene kiiti yli sen paikan, mihin peto oli uponnut ja missä vesi vielä pyöriskeli häränsilminä.

»Purje alas!» kajahti silloin ripeästi ja varmasti harpuunimiehen käsky. Pieni raakapuu putosi silmänräpäyksessä, vene hiljensi vauhtiaan, ja peränpitäjä nousi esimiehensä viittauksesta seisomaan, harpuuni kohotettuna, ollakseen valmiina heittämään oitis, niin pian kuin valas jälleen näyttäytyy. Itse hän kyllä epäili onnistumista, arvelleen ettei peto tällä kohtaa nouse pinnalle, ja osoitti kädellään kauemmaksi eteenpäin, katsoen kysyvästi harpuunimieheen. Mutta tämä, vaikka oli vuosiltaan nuori, oli kuitenkin vanha valaanpyytäjä, ja päättäen siitä tavasta, millä valas oli sukeltanut, piti hän edelleen varmana, että se oli vain hetkeksi pysähtynyt tähän ja että se pitemmälle sukeltamatta oli pian jälleen nouseva pinnalle. Purje lepatti veltona mastoa vasten, ja harpuunimies piti vielä kiinni sen nostoköydestä, ettei hukkaisi hetkeäkään, jos takaa-ajoon olisi vielä pakko ryhtyä. Sill aikaa miehet, jotka oli kaiken varalta taas pantu hiljalleen soutamaan, katselivat tarkkaavaisina allansa olevaan kirkkaaseen veteen, mielessä epävarma toive, että saisivat nähdä veden alla uiskentelevan pedon ja voisivat sen mukaan määrätä suuntansa.

»Tuolla ui jotakin!» huudahti äkkiä eräs miehistä tukahutetulla, kauhunsekaisella äänellä. »Tuolla ihan allamme — se nousee!»

»Hst!» varoitti päällikön ääni. »Hiljaa — hiljaa, muuten se pelästyy ja karkaa! Missä?»

»Tässä ihan — nyt se nousee!» kirkaisi kolme tai neljä ääntä yhtä aikaa, ja miehet tarttuivat vaistomaisesti airoihin.

»Takaisin — huovatkaa — henkenne edestä!» kiljahti samassa harpuunimieskin, joka laidan yli kumartuneena näki vaaleanvihreän jättiläisruhon nousevan syvyydestä salaman nopeudella. Hän ymmärsi hyvin, mihin vaaraan he joutuisivat, jos merihirviö noustessaan hiukankin hipaisisi venettä. Miltei samassa silmänräpäyksessä airot läiskähtivät veteen, mutta vene oli tuskin ehtinyt peräytyä yhden pituutensa vertaa, kun mahtavan kaskelotti-valaan jättiläiskokoinen, tylppä pää jo kohosi vedenpinnalle, hirveä, kaitainen kita puoliavoimena. Samassa se ponnahutti itsensä ilmaan ja syöksyi heti sen jälkeen huimaa vauhtia eteenpäin, puhaltaen kummallekin puolelleen paksun usvasuihkun, paetakseen vierasta esinettä, venettä, jonka se tietysti oli heti nähnyt.

Veneen keulassa seisoj peränpitäjä keihäineen, ihan tuon »rasvavuoren» yläpuolella, joka suorastaan kohosi hänen jalkainsa alta; mutta hänen käsivartensa vapisi, eikä hän uskaltanut näin läheltä viskata keihästään jättiläispetoon, joka yhdellä ainoalla iskulla olisi voinut lyödä liis-kaksi koko venekunnan. »Heitä — heitä, tuhat tulimmaista!» kiljui Patrik, välittämättä ollenkaan vaarasta ja ajatellen tällä hetkellä ainoastaan sitä, että saalis oli tuossa miltei käden ulottuvilla. »Sinähän riivattu päästät sen ihan käsistä!» Ja siepaten oman keihäänsä näytti hän hurjalla ilolla odottavan hetkeä, jolloin saisi lennättää terävän raudan pedon rintaevän juureen.

Peränpitäjä epäröi vielä, mutta ainoastaan lyhyen tuokion; sillä jos hän olisi päästänyt suotuisan tilaisuuden käsistään, olisi ollut epävarmaa, tokko säilytetty valas olisi enää ensinkään palannut. Purje, jonka harpuunimies oli heti kiskaissut ylös, pullistui tuulesta, ja vene syöksähti harpuunimiehen ohjaamana täyttä vauhtia pakenevan pedon perään. Ja samassa suhahti harpuuni nuoren englantilaisen väkevän käden lennättämänä ja upposi valaan selkään tarttuen kiinni sitkeään silavaan. Yks-kaksi oli purje laskettu alas, airot vedetty sisään ja peränpitäjä lennähti keulasta paikallensa peräsimen ääreen luovuttaen keulapaikan harpuunimiehelle, jonka tehtävänä oli antaa valtameren hirviölle surmanisku. Harpuunimies on näet valaanpyyntiveneessä ensimmäinen johtaja, peränpitäjä toinen. Pyynnin alussa he ovat vaihtaneet paikkaa tai oikeammin sanoen eivät ole vielä asettuneet oikeille paikoilleen; sillä harpuunimies ohjaa veneen valaan kupeelle, mikä kysyy erittäin varmaa ja harjaantunutta kättä, ja peränpitäjä seisoo silloin keulassa varustettuna köydellisellä harpuunilla, jolla peto on ensin iskettävä ja saatava kiinni. Mutta heti kun harpuuni on tarttunut valaan selkään ja peto

siten on tullut vangituksi, asettuu varsinainen harpuunimies paikallensa veneen keulaan, kädessään keihäs (oikea heittokeihäs ilman väkäsiä), millä surmanisku on annettava; keihään täytyy osua juuri rintaevän takana olevaan tummahkoon syvennykseen, sillä vain siten voidaan tämä mahtava eläin haavoittaa kuolettavasti.

Köysi, johon harpuuni oli kiinnitetty, purkautui suhisten ulos aukosta, joka tarkoitusta varten oli tehty veneen keulaan, ja vene syöksyi huimaa vauhtia eteenpäin sinne tänne vääntelehtivän valaan perässä. Patrik seisoi nyt keulassa, heittokeihäs koholla, ja miehet lappoivat kaikkiin voimin köyttä sisään, vetääkseen pienen aluksensa vangitun pedon luo, jolle nyt oli annettava surmanpisto.

Vihdoin oli päästy sen kupeelle; Patrik taivuttihe taaksepäin, ja samalla kun jättiläispidon pyrstö iski veteen aivan heidän vieressään ja valas otti vauhtia paetakseen vaaraa, suhahti kuolettava teräs sen pehmeään kylkeen upoten siihen syvälle. Silmät voitonriemusta välähtäen kiskaisi harpuunimies aseensa takaisin uudistaakseen piston, mutta samassa valas teki kuolonkampauksessaan äkillisen ja raivokkaan käännöksen, niin että syntyi kuohuva ja kihisevä hyökyaalto.

»Sakeaa verta, sakeaa verta!» huusivat miehet riemuiten, mutta »Takaishin!» kiljaisi harpuunimies. Peränpitäjä viskautui koko painollaan melaansa vasten ja ponnistautui kauas laidan ulkopuolelle saadakseen keulan äkkiä kääntymään. Mutta ennenkuin miehet ennättivät viskata airot hankaimiin, ryntäsi ärsytetty peto, joka nyt näki vainoojansa ihan edessään, kita auki heitä päin. Se ponnahti korkealle vedestä, jättiläiskita ammolleen, ja juuri veneen kääntyessä se iski hampaansa sen keskikohtaan ja puristi leukansa yhteen pirstoen ohuet lankut ikäänkuin ne olisivat olleet paperia.

Patrik näki vaaran ja oivalsi heti paikalla, mikä heitä uhkasi. Levollisena ja varmalla kädellä hän kuitenkin vielä singahutti keihäänsä suoraan vihollisen silmään puhkaisten sen — mutta venettä hän ei sillä saanut pelastetuksi. Raivoisa peto tuskin enää tunsikaan uutta haavaansa kuolinkamppailussaan; sakeaa, tummaa verta purskuttaen ja koston vimman villitsemänä se puri veneen murskaksi, ja tuokion kuluttua uiskenteli kuohuvassa, verisessä vedessä sekaisin pirstaleita ja ihmisiä, jotka itsesäilytysvaistonsa ohjaamina haparoivat laudanpalasia käsiinsä.

Patrik itse oli veteen suistuessaan vaistomaisesti ja kouristuksen tapaisesti tarrautunut köyteen, joka oli kiinnitetty harpuuniin. Se kietoutui hänen käsivartensa ympäri ja veti hänet tuokion kuluttua valaan

perässä verisen kuohun halki aavalle ulapalle ja sitten veden alle. Hän olisi ollut hukassa, jos pedon henki olisi säilynyt muutamia sekunteja kauemmin. Mutta ensimmäinen heitto oli ollut kuolettava; valas kohosi jälleen pinnalle, ui pari pientä kierrosta, pieksi aaltoja jättimäisillä evillään ja jäi sitten kuolleena hiljalleen ajelehtimaan veristen aaltojen mukana.

Patrik, joka oli jälleen päässyt ilmaa hengittämään ja tahtomattaan joutunut kuolleen valaan hinausköyteen, veti sitten ripeästi itsensä veden pinnalla uiskentelevan jättiläisruhon luo ja tarttuen siinä vielä pystyssä töröttävään harpuuniin heilautti itsensä valaan selkään. Samassa ka-jahti hänen takanaan hurja huuto. Hän kääntyi kauhistuneena katsomaan — hätähuuto tuntui aivan erityisen kamalalta ja pöyristyttävältä. Hänen sydäntään viilsi kuin veitsellä, kun hän vähän matkan päässä takanaan erotti kahden haikalan tummat selkäevät, jotka liikkuiivat sinne tänne, samalla kun aivan lähellä häntä veden loiskina ja aaltojen pieksiminen osoittivat paikkaa, missä eräs hänen tovereistaan taisteli kuolon-kamppailuaan kolmannen pedon hirmuisissa hampaissa.

Kuten korppikotkat joka haaralta kokoontuvat kuolevan eläimen ympärille, niin nousevat syvyydestä haikalat äkkiä ja odottamatta uimarin tuhoksi, ja mihin ne kerran ovat iskeneet kiinni, se pysyy niiden omana ja sen ne pitävät kuin rautaisissa pihdeissä pyöriskellen vinosti ympäri.

Siellä täällä ajelehti vielä joku poloinen haaksirikkoinen joko tarrautuneena veneenpirstaleihin tai airo kädessä pysytellen pinnalla; mutta vain kolme oli enää hengissä kaikista niistä voimakkaista, elämänhaluisista miehistä, jotka vielä muutama minuutti sitten olivat rohkeasti ja uhmaten katsoneet vaaraa silmiin, ja meren hyeenat raivosivat heidän keskuudessaan. Mitä auttoi siinä voimaton nyrkinisku, mitä vihlova epätoivon huuto — se oli vain suloista soitantoa noiden kylmien, hirmuisten, kissansilmäisten, jättiläisvoimaisten petojen korville, ja verinen vaahto, joka hetken kuluttua uiskenteli meren pinnalla, oli poloisten käärinliinana ja haudan osoittajana.

»Tämä on hirveää!» voihkasi Patrik, joka töin tuskin jaksoi pysytellä häntä vielä suojelevan valaanruumiin päällä. — »Hirveää on kuolla näin, saamatta apua mistään» — Ja silmä etsi epätoivoisena pelastavaa laivaa, joka risteili kaukana, kaukana taivaanrannalla, lähestyen toisia veneitä. Ja jospa siellä toverit häntä kaipaavatkin ja etsivät, ja jos he, kun eivät enää löydä venettä kaukoputkella, risteilevät täällä vaikka päivä-

kausia — mitä se häntä auttoi? — Hänellä oli enää aikaa vain jokunen tunti, ehkä ainoastaan muutama minuutti, ja hänen pyövelinsä ilakoivat hänen ympärillään, milloin poukahtaen ilmaan, milloin sukeltaen veden alle. Ne olivat vastikään saaneet tyydyttää hurjaa himoansa, mutta se himo oli sammumaton.

Kauhuissaan hän peitti silmänsä kädellään, miltei unohtaen oman vaaransa, päästäkseen vain näkemästä toveriansa kuolinkamppailua — samaa kohtaloa, joka häntä itseänsä odotti. Mutta veden sihinä ja polskahtelu hänen ympärillään pakotti hänet lopulta kuitenkin ajattelemaan omaa pelastustaan tai ainakin viivyttämään tuhon tuloa valmistaakseen edes jotakin tilaa avun saapumisen mahdollisuudelle. Itsensäilytysvaisto turvautuu viime hetkeen saakka oljenkorteenkin.

Valaan selässä oleva harpuuni, jonka hän varmuuden vuoksi painoi vielä syvemmälle, oli tukena, jonka avulla hän saattoi pysytellä liukkaalla, sileällä pinnalla luisumatta veteen. Pari kertaa hän tosin oli ajatellut kaivaa raudan irti, käyttääkseen sitä puolustusaseena ahnaita haikaloja vastaan, mutta oli lopulta kuitenkin luopunut siitä tuumasta. Sillä jos aallot olisivat huuhtaisseet hänet valaan selästä veteen, olisi teräväkin ase ollut riittämätön turva nopeaa haita vastaan, joka hyökäten milloin miltäkin suunnalta olisi viimein kuitenkin saanut uhrinsa kiinni ja mahdollisesti isketyistä haavoistakin huolimatta vienyt hänet muassaan syvyyteen.

Mutta yhden asian hän saattoi tehdä. Harpuunin varsi, lyhyt, jyrkevä, parin tuuman paksuinen tammiseiväs, oli vielä terässä kiinni. Hän irroitti sen ja katkaisi sen toisessa päässä olevan köyden vyössään olevalla lyhyellä veitsellä, jommoinen kaikilla merimiehillä on aina mukanaan. Sitten hän solmittuaan köyden harpuunirautaan kiinni kääräisi sen vasemman kätensä ympäri, saadakseen varmemman tuen, ja tarttui iloisen itseluottamuksen täyttämänä oikealla kädellään tukevaan seipäaseen, asettuen hammasta puren ja uudestaan elpyneellä rohkeudella odottamaan vihollisen ensi hyökkäystä. Sitä sai kuitenkin varrota verrattain kauan.

Haikalat olivat toistaiseksi kylläisiä, ja vain leikitellen ne uiskentelivat veren punaamissa aalloissa himoitsematta uutta saalista. Veren seassa uiskennellessa niiden vainukin tylsistyi, ja monta kertaa ne koettivat, vaikka turhaan, tarttua hampaillaan valaan liukkaaseen, leveään ruumiiseen; tavoittelivatpa ne laiskasti ja veltosti veneen pirstaleita ja airojakin, joita ajalehti vedessä, pitivät puupalasta hetken

ajan kidassaan tai työntelivät sitä edellään pyöreällä, lapiomaisella yläleuallaan.

Onneksi oli jotenkin tyven; vain itäpasaati nostatti pieniä laineita, joissa valaan ruho hiljalleen keinui ylös ja alas. Haikalat eivät olleet vielä tulleet niin lähelle, että olisivat nähneet miehen, tai jos olivatkin nähneet, niin eivät välittäneet hänestä, ja hän toivoi jo mahdollisesti saavansa olla rauhassa paikallaan, kunnes laiva tulisi pelastamaan hänet tahi edes lähettäisi veneen. Mutta missä laiva oli? — Hyvä Jumala, ei pelastuksen toivoakaan vielä pitkään aikaan; sillä näinkin pitkältä matkalta merimiehen silmä erotti, että laiva kulki hänestä pois päin, pyrkien vastatuuleen. Toiset veneet olivat jo palanneet, ja kun valaat oli kiinnitetty laivan syrjiin, ei enää ollut mahdollista ruveta häntä etsimään.

Aurinko paistoi tulikuumasti hänen pääläelleen, ja hänen kielensä tarttui kitalakeen kiinni. Vettä! Vilpoiset laineet kostuttivat hänen jalkojaan, ja näinkö sitten kuitenkin täytyi tässä nääntyä? Hän laskeutui polvilleen ja pesi otsansa, ohimonsa, silmänsä ja huulensa saadakseen viileyttä hehkuvassa helteessä. Suojellakseen päätänsä polttavilta auringonsäteiltä solmi hän sen peitteeksi nenäliinansa, sillä haaksirikossa hän oli kadottanut lakkinsakin.

Mutta tämä liikunto nähtävästi kiinnitti erään haikalan huomion häneen; vaikka peto olikin ylen kylläinen, ei se kuitenkaan voinut hillitä raateluhimoaan. Kun mies kohotti päänsä, näki hän, että eräs kaikkein suurimmista ympärillä risteilevistä tummista selkäevistä lähestyi häntä ripeällä vauhdilla. Hän ennätti tuskin suoristautua ja kohottaa aseensa lyöntiin, kun noin kolmentoista jalan pituinen venkale jo syöksähti suoraan häntä kohden ja yritti nousevan aallon mukana ponnahtaa valaan selkään temmatakseen siellä-olijan alas. Mutta vaaran keralla palasi merimieheen entinen reipas, huimapäinen rohkeus. Raskas harpuuninvarsi oikeassa kädessä ja tukiköysi vasemman käden ympäri kierrettynä hän läimäytti vedestä esiinpistäytyvää petoa päähän niin vimmatun voimakkaasti ja taitavasti, että hai puolipyöräyksissä luisui takaisin ja upposi, ennenkuin hän ehti iskeä uudelleen. Mutta melu, loiske ja lyönti oli houkutellut toiset pedot paikalle, ja vaikkeivät ne kohta suorastaan hyökänneetkään urhean ihmislapsen kimppuun, joka uskalsi niitä uhmata niiden omassa elementissä, uiskentelivat ne kuitenkin hänen ympärillään yhä pienenevässä kehässä ja tulivat pari kertaa niinkin lähelle, että hän sai tukevalla seipäällänsä kolhaistuksi niitä kiduksien yläpuolelle ja siten annetuksi pienen muistutuksen vastaisen varalle. Mutta hai on ahaan-

uppiniskainen otus, ja vaikka sitä pahoinkin haavoittaisi, palaa se yhä uudelleen vainuamansa saaliin luo, niin kauan kuin voimia vähänkin on jäljellä. Niinpä tässäkin. Kerran toisensa jälkeen sai raskas seiväs huomauttaa pedoille, ettei tässä ollut mitään niitä varten, ei ainakaan niin kauan kuin nuori irlantilainen vielä tunsu itsensä kyllin voimakkaaksi taistelemaan nälkää ja janoa, polttavaa auringonpaistetta ja kauhean vaaran synnyttämää lakkaamatonta hermojäännitystä vastaan.

Entä laiva? — Sieltäpäin ei ollut pelastuksen toivoa. Yhä alemmaksi laski aurinko, ja ylen kaukana oli vielä laiva välkkyvine purjeineen. Mutta ympärillä uiskentelevat pedot kävivät yhä himokkaammiksi ja koettivat tuontuostakin, vaikka turhaan, iskeä hampaansa valaan sitkeään nahkaan. Ja kun tähdet idässä syttyivät ja vähitellen levisivät yli koko taivaankannen, näki hän niiden loistavien säteiden väreilevän fosforivälkkeisessä vedessä, haikalain uiskennellessä hänen ympärillään yhä ahtaammassa kehässä. Yön tulo lisäsi hänen asemansa vaarallisuutta.

Hyvin hän tunsu laivansa merkilyhdyt, jotka oli kadonneita varten ripustettu mastoihin. Kun tuli pilkkopimeä, näki hän myös rasvasoihtujen punaisen loimon, vieläpä raaninkeitto-uunienkin himmeän valohohteen, joka heijastui piukoitetuista purjeista. Mutta mitä se häntä auttoi? Miten hän olisi saattanut toivoa, että hänet laivasta huomattaisiin sysimustassa yössä ja että hänet voitaisiin pelastaa ja vapauttaa hirveästä asemastaan? Ja oliko ihmisvoimilla mahdollista kestää tätä kauheutta huomisaamuun asti? Hän jaksoi tuskin enää pysytellä jaloillaan ja etsi vähäistä lepoa edes siitä, että laskeutui polvilleen kummalliselle lautalleen minuutin ajaksi tai niin kauaksi kuin pedot kulloinkin jättivät hänet rauhaan. Koettipa hän kerran — vain yhden ainoan kerran — oikaista itsensä pitkäksenkin veden peittämälle alustalle. Turha toivo! Kiusanhenget eivät antaneet hänelle rauhaa, ja läheltä piti, etteivät ne yllättäneet häntä, tarttuneet kiinni ja temmanneet alas ja kuolemaan. Ahnain niistä, eräs nuori kala, tuskin enemmän kuin kahdeksan jalan mittainen, iski kerran harpuuniinkin, jonka takana hän seisoi, ja piti siitä hampaillaan kiinni, kunnes takaisin loiskahtava aalto jätti sen melkein kuivalle valaan selkään. Mutta silloin Patrikin harpuuninvarsi kumahtikin niin lujasti häijyläisen kalloon, että peto huumautuneena luiskahti alas, käänsi valkoisen vatsansa ylöspäin ja upposi. Mutta toisia tuli sen sijalle. Välkkyvä juova, jonka ne jättivät jälkeensä mustaan veteen, ilmaisi niiden tulon ja kehotti onnetonta joka kerta olemaan varuillaan ja torjumaan hyökkäyksen.

Tunti tunnin perästä kului tässä hirveässä kamppailussa elämän ja kuoleman välillä. Mutta uusi toivo heräsi miehessä, kun laiva läheni ja hän kuuli selvästi tykinlaukauksen kajahtavan. Nyt hän saattoi erottaa jo kannenkin, vieläpä ihmisetkin, jotka tulen valossa liikkuvat edestakaisin. »Hoi — hoi — hoi!» kajahti hänen hurja, epätoivoinen huutonsa tovereille, jotka häntä huomaamatta olivat ajautumaisillaan hänen ohitse. »Hoi, hoi!»

Taas syntyi ankara taistelu elämästä ja kuolemasta, sillä kalat hyökkäsivät ihmisäänen houkuttelemina joka puolelta häntä kohti. Yltymäri piirtelivät niiden tummat selät vedenpintaa. Tuontuostakin sattui hänen iskunsa maaliin; sitkeäpuisen seipään pää oli jo ruhjoutunut epätoivoisista iskuista — iskuista, jotka olisivat saaneet härän pyörytymään, mutta jotka haikalaan vaikuttivat harvoin enempää kuin että vähäksi aikaa karkoittivat sen.

Ja laiva? — Tuossa se kulki, miltei äänenkantaman päässä. Taas pamahti tykinlaukaus, ja hän käytti sitä seurannutta hiljaisuutta päästääkseen uuden, vihlovan hätähuudon. Noin lähellä oli pelastus ja kuitenkin niin saavuttamattomissa! Tuuli puhalsi sieltäpäin; niin selvään kuin hän kuulikin tykinlaukaukset, vieläpä silloin tällöin luuli erottavansa jonkun yksityisen ihmisäänenkin kannelta, oli hänen oman huutonsa kuitenkin mahdoton kantaa sinne asti. Vain viholliset hänen ympärillään se teki yhä valppaammiksi ja himokkaammiksi, ja niiden hyökkäykset taajenivat taajenemistaan. — Tähän asti oli pelastuksentoivo pitänyt yllä hänen voimiaan ja rohkeuttaan — nyt ne menivät aivan lamaan, kun hän näki laivan ajautuvan ohitseen eikä voinut millään tavalla ilmaista lähellä-oloaan. Ainoastaan kouristuksentapainen, miltei tajuton itsesäilytysvaisto sai hänet vielä viimeisiin voimiin, viimeiseen hengenvetoon asti puolustautumaan ahnaiden petojen hyökkäyksiä vastaan.

Niin kului yö. Eteläisellä taivaalla loistava Risti-tähdistö kääntyi hitaasti, hitaasti länteen päin, ja kaukana idässä alkoi aamu sarastaa. Hän näki sen vielä — näki auringon nousevan merestä, erotti jälleen laivansa ääripiirteet, solakat mastot ja piukoitetut purjeet, tahtoi vielä viimeisen kerran yrittää antaa tietoa itsestään ja koetti riisua paidan yltään liehuttaakseen sitä, jotta tähyistä sen näkisi mastostaan, — mutta ei jaksanut enää. Jäsenet olivat jäykät ja turtuneet, ääntäkään ei enää lähtenyt kurkusta, heikkoa korinaa vain. Silmiä poltti, päätä huimasi, ja uusi, hurja aatos välähti hänen mielessään kuin virvatuli aavalla me-

rellä ja tuntui karkoittavan kaikki avun ja pelastuksen ajatukset, kaiken toivon ja selvänäköisyyden.

Hän alkoi etsiä ympärillään yhä vieläkin väsymättä uiskentelevien haikalojen joukosta erästä, jonka kimppuun aikoi viskautua ja jonka aikoi surmata terävällä, lyhyellä puukollaan, samalla kun itse heittäytyisi kuolemaan. Se oli, tuo samainen hai, ahdistanut häntä herkeämättä, antamatta hetkenkään lepoa; yhä uudelleen se oli hyökännyt, vaikka oli joka kerta saanut tukevasta seipästä iskun, niin että oli täytynyt peräytyä. Se oli ahnain koko joukosta, ja sille hän tahtoi verisesti kostaa.

Mutta hänen voimansa uupuivat; hirvittävä henkinen ja ruumiillinen jännitys uhkasi lannistaa hänet. Päivännousun jälkeen eivät haikalat enää suorastaan ahdistaneet häntä hyökkäyksillään, sillä olihan hän joka tapauksessa varma saalis, mutta eivät ne myöskään poistuneet surmatun valaan lähetyviltä. Hän oli vaipunut polvilleen ja seurasi puoltain tajuttomasti katseillaan tummien, uhkaavien selkävien liikkeitä. Laivan hän oli jo kokonaan unohtanut. —

Pelastavasta veneestä kajahtanut äänekäs huuto vasta havahdutti hänet huumauksesta. Hän näki veneen, mutta näytti tuskin käsittävän, mikä sen tarkoitus oli ja missä hän itse oikeastaan oli. Mutta hän oikaisi kuitenkin vielä kerran — tunsii olevansa toisten käsien tukemana, kuuli ystävällisiä, sydämellisiä, rohkaisevia sanoja ja lysähti tiedottomana veneen pohjalle.

Harpuunimies oli tosin saanut sellaisen määräyksen, että jos hän saavuttaa laivasta nähdyn tumman pisteen ja löytää kuolleen valaskalan, tulee hänen antaa merkki liehuttamalla mukaan otettua valkoista lippua ja sitten jäädä paikalle odottamaan, kunnes toiset veneet ehtivät hänen avukseen saalista hinaamaan. Mutta eiväthän he olleet aavistaneet, että löytäisivät valaan selästä puolikuolleen toverinsa. Siksi hän kyllä antoi sovitun merkin, mutta kiinnitti sitten lipun valaan ruumiiseen, jotta toiset veneet osaisivat paikalle, ja läksi kiireimmän kautta soutamaan takaisin laivalle viedäkseen pelastetun miehen sinne.

Kolme haikalaa, jotka eivät tahtoneet näin helpolla luopua varmaksu luullusta saaliistaan, lähti seuraamaan venettä, ja harpuunimies, joka hyvin käsitti, kuinka ne olivat toveri parkaa hätyyttelleet ja kiduttaneet, surmasi ne yksitellen heittokeihäillään.

Tarina nykyajalta.

Holger Drachmann'in mukaan.

Eräänä päivänä kävelin hietikolla Skagenin pohjoisrannalla. Ilma oli sumuinen, niin että majakkatornin huippua tuskin erotti. Se kohosi kuin suunnaton masto harmaanvalkoisten hietaharjanteitten yläpuolelle. Pitkin ranta-matalikkoa virui hajallaan laivahylyn pirstaleita; ulompana murtuivat tyrskyt hietasärkkiin meuruten kuin kaukainen karjalauma marskimaalla. Se saattoi olla lähenevän myrskyn enne, mutta myös laantuneen jälkisoitto.

Rannalla, jota vesi nuoleksi pitkinä, valkeina kielekkeinä, seisoi muutamia miehiä.

He tuijottivat kaikki yhteen kohti ja näyttivät syventyneen jonkun esineen tarkastamiseen.

Astuin luokse ja tervehdin. He vastasivat lyhyesti tervehdykseeni ja jatkoivat arvelujansa.

»Kuollut se kai on», virkkoi luotsi Ole Kristoffersen painellen lyhyen piippunsa sisällystä sormellaan.

»Se on vielä nuori mies», huomautti kalastaja Sören Kappelborg. — »Sillä taitaa olla ihan uudet saappaat?» tuumi Jens Taneren itsekseen pureskellen miettiväisenä mälliänsä. — »Se näyttää ruotsalaiselta», virkahti puheen lopuksi Hans Lauritsen ja kahlasu muutamia askelia veteen tuodakseen esineen maalle.

Nämä Skagenin miehet olivat vanhoja tuttujani.

Esine oli rantaan ajautunut ruumis, nimetön ja koditon tuntematon, jolla ei ollut yllään monta vaatekappaletta.

Väkeä tuli lisää. Tuntematon kannettiin pois, ja ruumiinkatselmus pantiin toimeen. Rantavouti ja tohtorikin tulivat paikalle. Tuntematon ei näyttänyt kauan maanneen vedessä. Hänellä oli nuorekkaat, miltei miellyttävät kasvot. Otsassa oli suuri kuumu.

»Onko hän kuollut äkkiä?» kysyin minä osaaottavasti.

»Hm — ettäkö äkkiä —?» murahti rantavouti kääntäen ruumiin toiselle kyljelle. »Vaatteina mitä lie ryysyjä...»

Eräs toinen arveli, että mies oli saanut ohimoonsa iskun ja sen johdosta suistunut laivasta mereen.

Lääkäri aukaisi virallisesti vainajan silmäluomet ja paineli silmämunaa. Hän muistutti minusta pikkupoikia, jotka leikkivät suurilla turskanpäillä.

»Olipa tässäkin muka syytä juoksuttaa minua tänne. Näkeehän jokainen, että mies on kuollut kuin kivi.»

Sen pituinen se ruumispuhe, minkä vainaja sai osakseen.

Tämä tapaus osoitti minulle, kuinka mutkattomasti tällaiset asiat Skagenilla toimitetaan. Kaikki ovat Herralle kuoleman velkaa. Tänään se voi tavata sinut, huomenna minut, ja siksi on parasta olla sitä kovin paljon ajattelematta.

Kun toisella kertaa tapasin skagenilaiset tuttuni, puuttui yksi heistä, Hans Lauritsen.

»Minne Hans on joutunut?» kysyin.

Luotsi Ole Kristoffersen paineli tapansa mukaan piipunpesän sisälystä alemmaksi ja teki varsipuolella merkitsevän liikkeen merelle päin.

»Niinkö!» sanoin minä. »Sinnekö on jäänyt?»

»Hän on turskain tykönä, jotka syövät lihat hänen luistansa», vastasi luotsi ja pyysi tulitikkua.

»Miten se kävi?» kysyin.

»Viime syksynä se tapahtui, kun olimme kuutolla¹ ulkona. Aalto pyyhkäisi hänet kannelta, ja me muut kolme makasimme kolmisenkymmentä tuntia kuuton pohjalla mullin-mallin. Ettekö ole kuullut sitä juttua?»

En ollut, ja hän kertoi pyynnöstäni sen.

»Niinkuin sanottu — ja luulin, että olitte jo itse siitä kuullut tai luke-
nut — teimme silloin kuutolla pienen matkan. Viime vuonna päivän-
tasauksen aikaan, syyskuun 27:ntenä, aikaisin aamulla huomasimme kuu-
ton, jolla oli hätälippu mastossa. Oli juuri siksi valoisia, että saatoimme
nähdä, miten se siellä myllersi; sillä hietasärkän edustalla kävi jo ankara
aallokko, vaikkei oikeata myrskyä vielä ollutkaan.

'Kova matka noin pienelle kuutolle', sanoin minä Sören Kappelbor-
gille, joka seisoi aivan vieressäni. 'Mitähän sillä on lastina?'

'Se on eri asia', sanoi Sören. 'Mutta siellä on jotain hullusti; näetkö,
että lippu on puolimastossa?'

'Niinpä näkyy. Onkohan laivuri pudonnut mereen? Mutta olisihan
silti hauska tietää mitä siinä on.'

'Olisipa niinkin', vastasi Sören. 'Minä soudan Jens Tanerenin kanssa
sinne kuulemaan miten asiat ovat.'

Hän ja Jens ja muutamat muut ottivat veneen ja soutivat sinne. Me
näimme, että he ankkuroivat kuuton ja käänsivät sen päin tuulta. Sitten
he palasivat laivurin ja hänen matruusinsa kanssa maalle.

¹ Kuutto = pienehkö purjealus, jota käytetään rannikkoliikenteessä.

Miehillä oli nähtävästi vaikea matka takanaan, ja molemmat, sekä laivuri että matruusi, olivat niin väsyksissä, etteivät jaksaneet pitemmälle.

Laivuri tahtoi nyt miehiä viemään kuuton matalikkojen taitse Frederikshavniin, ja kun oli siinä hetkinen keskusteltu asiasta, lupauduin minä laivan kuljettajaksi, jos Sören Kappelborg, Jens Taneren ja Hans Lauritsen lähtisivät mukaan miehistöksi.

Mennessäni kotiin öljytakkia hakemaan näin, että ilmapuntari laski laskemistaan. Taivaskaan ei ollut kirkas, niin että saimme siis varustautua ottamaan vastaan myrskyä.

No niin, ajattelin minä, on tässä ennenkin kestäetty yhtä ja toista, niin jotta eiköhän kestää nytkin.

Sitä ne toisetkin arvelivat, ja me läksimme kuuttoon sanottuamme hyvästit laivurille ja hänen matruusilleen, jotka olivatkin siksi sairaan ja viheliäisen näköiset, että hyvällä syyllä voivat uskoa aluksensa toisten huostaan.

Tulimme laivaan tuossa yhdeksän tienoissa aamulla. Minä halusin odottaa ja katsella, millaiseksi ilma tästä oikein otti muodostuakseen, ja niinpä me pysyimme siinä ja annoimme aluksen riuhtoa ankkuria, kunnes kello tuli yksitoista. Silloin ankkuriketju katkesi.

'Se meni sen tien!' sanoi Sören, joka oli vikkelin miehistä. 'Nyt ei kai muuta kuin purjeet ylös ja luovimaan!'

Nostimme pikku purjeet ja annoimme mennä pitkin rannikkoa puoli-päivään asti. Sitten keitimme kahvia ja söimme kukin pari voileipää. Se oli ensimmäinen ja viimeinen ateria, minkä me siinä kuutossa nautimme.

'Jopa myllertää pahasti!' sanoi Jens Taneren, nuorin joukosta. Hän oli aluksen kovasta keikkumisesta tullut merikipeäksi. Skagerrakin aallot eivät olekaan, jukoliste, mitään leikintekoa. Mutta muuten poika teki tehtävänsä niinkuin muutkin.

Panimme isoonpurjeeseen kolme reiviä ja fokkiin yhden.

'Pienet on purjeet!' sanoin minä. 'Mutta vielä pienemmiksi ne tulevat, saatte nähdä.'

Koetimme painautua oman maan puoleen, jottemme olisi joutuneet liian lähelle Ruotsin rannikkoa. Raskaita tuulenpuuskuja ajeli pitkin merta, taivas kävi pikimustaksi, ja aallot yltyivät niin korkeiksi, ettei meillä hetken kuluttua ollut öljytakeistamme huolimatta ainuttakaan kuivaa paikkaa koko ruumiissa.

'Vielä tästä pahempaakin tulee', sanoin minä.

Ja tulikin.

Iltapäivällä raivosi kerrassaan hirmumyrsky, ja tuuli vei meiltä fokkipurjeen mennessään. Reivasimme isonpurjeen niin, että siitä muodostui kolmio.

Liivarin otimme irti ja koetimme sovittaa sitä fokin sijaan. Kappaaleen matkaa saimmekin sitä paikoilleen, mutta nyt oli tullut pilkkopimeä ja meidän täytyi alituisesti pelätä, että aallot pyyhkäisisivät keulavantaalla seisovan miehen mereen. Me olimme kaikki enemmän veden alla kuin päällä. Panimme parastamme, ja Sören ja Hans pureutuivat purjeeseen kiinni kuin kissat. Ja lopulla saimme kuin saimmekin liivarin puoltain ylös, mutta se oli tuskin ennättänyt saada tuulta, kun se jo pamahtaen lensi kauas pois.

'Se meni sen tien!' sanoi Sören.

Nyt olimme ilman kokkapurjetta, ja se on keinoa seilaamista, kuten kai tiedätte. Oli säkkipimeä; me erotimme ainoastaan hyökyaaltojen välkkeen, kun ne syöksyivät ylitsemme niinkuin Simson filistealaisten kimppuun. Me ajauduimme taaksepäin, ja minun täytyi ohjata länttä kohden, jotta olisimme pysyneet erillämme Ruotsin rannikosta, sillä pahin, mikä meille voi sattua, oli se, että töksähtäisimme siihen kiinni.

Oli, kuten sanottu, tullut pikimusta pimeys. Meillä oli edessämme pitkä yö; hirmumyrsky raivosi, ja me istuimme takapurjeen kappaleen kanssa yksin pienessä kuutossa, joka oli jo ottanut sisäänsä niin paljon vettä, että meidän täytyi ryhtyä pumppuamaan. Hyökyaalto toisensa perästä loiskahti ylitsemme; edestämme pimeydestä kuului räiskettä ja pauhinaa, ja pian olivat aallot lakaisseet tuulenpuolelta kaiken, mitä siellä oli pystyssä seisovaa. Minä peilasin juuri Skagenin majakan noin viiden penikulman päässä kaakossa, ja Hans ja Sören istuivat takanani paukuttellen käsiänsä lämpimikseen, kun taas Jens Taneren makasi kajuutassa, sillä poika parkaa vaivasi kamala merikipu. Silloin tulee hyökyaalto ja murtuu takanamme kahtia.

'Ruori alas!' karjaisee Sören. Ja minä väännän ruorin tiukkaan alas, mutta silloin oli aalto jo päällämme. Se pyyhkäisi kajuutankannen ikäänkuin miehen päästä hatun, ja me kuulumme, miten vesi syöksyi kajuuttaan.

Jens ponnahti ylös kuin tulppa pullon suusta. Hän unohti koko merikivun ja huusi, että kuutto uppoaa.

Sitä se tosin ei tällä kertaa tehnyt. Me saimme pelastetuksi kajuutankannen, joka uiskenteli meressä, ja panimme sen takaisin paikalleen. Ja sitten pumppuihin käsiksi.

Pumppuaminen ei muuten ole hullumpaa työtä. Siinä lämpää sormet, ja se pitää mielen virkeänä.

Puoliyön tienoissa näimme purjelaivan, joka tulla porhalsi takaapäin ihan meitä kohden. Me puhalsimme sumutorveen varoittaaksemme sitä, mutta emme saaneet mitään vastausta. Se lasketti tuulen alta meidän ohitsemme niin läheltä, että erotimme sen rungon ja taklauksen ja näimme, että se oli kuunari. Niin, selvä jumalan ihme, ettei se ajanut meidän ylitsemme.

Panimme pumput taas käyntiin ja olimme saaneet kuuton jotakuinkin tyhjäksi, kun minä jätin peräsimen Hans Lauritsenille ja pistäysin Sörenin kanssa kajuuttaan sytyttämään piipun ja saamaan jotain sydämenvahvistusta lämpimikseni. Jens oli taas makuulla ja kamppaili meritaudin kynsissä.

Meidän lähtiessämme virkkoi Hans peräsimen äärestä:

'Olisi hauska tietää mitä kello on. Yö on pitkä ja pimeä; tuntuu, kuin se ei ottaisi ollenkaan loppuakseen!'

Ne olivat viimeiset sanat, mitä kuulimme hänen suustaan.

Päästyämme kajuuttaan seisoin minä hajasäärin ladaten piippuani. Jens makasi kirstupenkillä, ja Sören istuutui hänen viereensä ja raapaisi tulitikulla valkeaa.

'Mitäs sulle kuuluu, Jens?' kysyin minä ja pyysin tulta.

Juuri kun tulitikku oli syttynyt palamaan, kuulimme ylhäältä kanelta hyökyaallon jysähdyksen.

'Jos se tämän kestää, niin kestää enemmänkin', huusin minä, sillä se oli raskain hyökyaallon jysähdyks, minkä muistin ikinä kuulleen.

Ja samassa silmänräpäyksessä tulitikku sammui ja me sätkimme kaikki mullin-mallin yhtenä rykelmänä pimeässä ja vedessä pää alaspäin ja koivet pystyssä.

Sören oli ensimmäinen, jolta lähti sana suusta:

'Kuutto on ylösalaisin. Nyt ollaan elävältä haudatut.'

Päästyämme vihdoinkin pystyyn seisoin vedessä rintaa myöten. Minä kysyin, missä Jens oli, mutta hän ei vastannut.

Sitten kumarruin ja haparoin vedessä ympärilleni ja huomasin, että hän oli tarrautunut kajuuttakaappiin kiinni.

Niin me seisoinme kotvan aikaa, ja joku meistä rukoili palasen isämeitä, toinen puhui jotain kotiväestään ja minä puolestani tuumin, että nyt sitä hukutaan, pojat.

Mutta silloin juolahti Sören Kappelborgin mieleen, että kajuutanpoh-

jassa piti olla luukku niinkuin tällaisissa aluksissa tavallisesti oli. Hän kopeloi ympärilleen ja löysikin kellarinluukun, joka ennen oli ollut jalakaimme alla, mutta nyt oli päämme päällä, kuutto kun oli kumollaan, pohja ylöspäin.

'Kunpa nyt olisi jotain, millä saisi murretuksi sen auki!' sanoi hän.

Minä tuin häntä, ja hän kumartui veteen ja löysi hetken kuluttua puupalasen, jossa oli suuri naula. Sillä hän sai luukun auki, ja me huomasimme, että kohta tuli parempi olo.

Sitten ryhdyimme ensi työksemme auttamaan Jensiä, joka oli tarrautunut kaappiin kiinni keikkuen milloin sen yläpuolella, milloin alapuolella ja ollen melkein hukkumaisillaan. Me kuulumme, kuinka hän pulikoi vedessä sinne tänne, ja suolaisen veden säihkyssä erotimme silloin tällöin hänen hahmonsä. Sören huusi hänelle käskien häntä hellittämään kaapista ja rohkaisemaan itsensä, mutta kun tästä ei ollut apua ja kun Jens yhä vain pysyi viheliäisessä ja avuttomassa tilassaan pidellen kiinni kaapistaan, niin Sören läimäytti häntä pari kertaa kunnollisesti käsivarsille ja jaloille sanoen, että riitti kai tässä jo se, että Hans Lauritsen oli hukkunut, niin ettei hänen, Jensin, pitänyt siinä maata ja läikähtyä kuin sika tynnyrissä. Sillä tavoin hän sai Jensin jaloilleen, ja sitten minä kapusin Sörenin avulla luukusta ylös ja koetin parhaani mukaan sijoittua mukavasti kellarikoloon.

Varsin mukavaa ei siinä kuitenkaan ollut, se täytynee sanoa. Hädin tuskin mahduin kyyryssä istumaan kölin alle, kun pistin pääni polvien väliin ja vedin raajani koukkuun. Sain tehdä ruumiistani linkkuveitsen tapaisen kapineen. Mutta molemmilla toisilla ei ollut senkään vertaa tilaa.

Sören ryömi minun jäljessäni ylös. Hän pisti päänsä ja yläruumiinsa molempien takimmaisten kaaripuiden väliin; toinen jalkansa oli hänellä muassaan ylhäällä, toinen riippui alhaalla kajuutassa. Erityisen mukava ei hänen asentonsa ollut, mutta pahinta oli, että hänen päänsä täytyi maata kajuutanpohjalla, joka oli tältä puolen täynnä naulankärkiä kuin mikäkin häkilä. Sentähden hänen täytyi pitää toinen käsivartensa ikäänkuin tyynynä, estääkseen kasvojaan saamasta naulanpistoja joka kerta, kun kaatunut kuutto heilahteli aalloilla. Hän arveli maanneensa pehmeämmälläkin alustalla elämässään.

Jens Taneren ei päässyt niinkään ylös kuin me toiset. Hänen täytyi myötäänsä seisoa rintaan saakka vedessä, pää ja käsivarret permantoukossa. Mutta sen sijaan hän saattoi liikutella jalkojaan, ja sitä hän

tekikin, kun alkoi tulla vilu. Alustana oli hänellä kaakeliuuni, joka oli kuuton kaatuessa mennyt nurin ja vierähtänyt ihan kellarinluukun alapuolelle, ikäänkuin itse olisimme sen vartavasten siihen asettaneet. Merikipua hän ei enää sanottavasti tuntenut. Ei hän ainakaan puhunut siitä.

Yleensä emme puhuneet paljoa. Alussa Sören kyllä lausuili yhtä ja toista, mutta se kai tapahtui ikäänkuin lystin vuoksi.

'Täällä haisee niin peeveelisti!' sanoi hän sitten.

Siinä hän oli oikeassa. Kellari oli täynnä kaikenlaista törkyä. Ollisimme ehkä tukehtuneetkin sinne, mutta kun laivahylky keikkui ankarasti, saimme uutta ilmaa joka kerta, kun se vaipui alas, sillä aina kun peräkansi painui veteen, puristui ilma meidän komeroomme niin kovalla voimalla, että melkein lennätti meidät sijoittamme, ja kun perä jälleen kohosi, imeytyi ilma pois ikäänkuin uunin kautta, niin että tuskin saimme hengitetyksi.

Siinä me sitten kyyrötimme koko yön, kunnes arvelimme, että piti olla jo tiistai-aamupäivä.

'Mitä sinulle kuuluu, Jens?' kysyin minä.

'Tuossahan menettelee', vastasi hän.

'Mitä sinä ajattelet, Jens?' kysyin taas.

'Enköhän minä tässä oikeastaan ajattele setääni, joka on siellä koton, vanhaa Ole Gaihedeä. Sillä äijällä oli tapana maata kaikki talvet sängyssään sian vieressä, että elukan olisi hyvä olla. Toivoisin melkein olevani se sika.'

'Ka miksei', vastasin minä. 'Paremmatkin olot voisi olla kuin mitä meillä tässä. Mutta voisipa olla paremmatkin. Me edes elämme vielä.'

'Vielä, niin!' vastasi Sören.

'Mitä sinä ajattelet, Sören?' kysyin minä.

'Ajattelen, että olisi hyvä, jos voisin riisua saappaani. Jalassa ne eivät minua kuitenkaan paljoa hyödytä. Paremmin voisin käyttää niitä naamani ja käsieni alustana, sillä naulat pistelevät niin tuhannen peijakkaasti.'

Minä autoin häntä saappaiden riisumisessa. Se oli kova työ, mutta vihdoinkin saimme ne jalasta ja asetimme ne hänen pääanalusekseen.

'Kas, se auttoi!' sanoi hän.

Sitten kului taas puolikymmentä tuntia, ja arvelumme mukaan piti olla jo aikoja sitten iltapäivä. Silloin kysyin Söreniltä:

'Onko sinun nälkä, Sören?'

'Ei', vastasi hän.

'Entä jano?'

'Ei', vastasi hän.

Pian sen jälkeen tuntui sysäys.

'Sinäkö se olit, Sören?' kysyin minä.

'En. Laiva se jysähti.'

'Sitten se on ajautunut karille', sanoin minä. 'Me olemme siis Ruotsin puolella.'

'Ah, Jumala meitä auttakoon!' sanoi Jens.

'Niin, saamme nyt nähdä, tokko hän tahtoo auttaa', sanoin minä. 'Jos hän voi, niin kyllä kai hän sen tekee, mutta on siinä helkkarinmoinen työ!'

Samassa laivahylkymme karahti kolme kertaa perätysten lujasti kiveen, ja silloin Sören kirkkaisi ensimmäisen kerran, sillä naulankärjet tunkivat syvälle lihaan.

Toisella kerralla kuulumme maston ja kokkapuun katkeavan. Kolmannella kerralla arvasenkin kansi kolahti kiveen.

Luettuani nuo kolme sysäystä ja huomattuani, että olimme jälleen joutuneet syville vesille, sanoin:

'Eiköhän tämä ollut Punakari? Kun pääsemme sen ohi, tulemme Hornösva-karille, ja siihen me luultavasti jäämme kiinni.'

'Se olisi hyvä', sanoi Jens.

Samassa koko peräpuoli sukelsi veden alle ja ilma tiivistyi niin, että me puristuimme melkein litteiksi.

Luulimme, että laiva hajoaisi, ja valmistauduimme jo siihen, että pelastus olisi tuiki mahdoton. Emme tohtineet hiiskahtaakaan, piteimme vain kiinni toisistamme. Silloin hylky jälleen nousi, ja sitten seurasi perätysten kuusi jysähdystä, jonka jälkeen olimme taas uima-vedellä.

'Peijakas!' sadatteli Sören.

'Älä kiroa!' sanoin minä. 'Sillä nyt saamme nähdä —!'

Tuskin olin sen sanonut, kun karahdimme viimeisen kerran karille ja jäämme siihen.

'Se on Hornösva-karil' sanoin minä.

Mutta silloin lastiruuma, joka oli rikkonut kajuuttaosan, kun laiva viimeisen kerran törmäsi kivelle, luisui perään päin. Sörenin toinen sääri joutui puristukseen ja oli vähällä musertua peräkaarta vasten. Hänellä ei ollut voimaa vetää sitä pois, mutta minä sain housunlahkeesta kiinni ja kiskaisin jalan ylös. Ja tätä en olisi voinut tehdä, jos hänellä

olisi ollut vielä saappaat jalassa, sillä silloin korot olisivat jääneet lankkujen väliin, niin ettei jalkaa olisi saanut paikaltaan liikutetuksi. Ja siitä sen näkee, että on hyvä riisua saappaansa ajoissa.

Oli tiistai-ilta, auringonlaskun aika. Kun huomasimme, että oltiin vahvasti karilla, menivät Sören ja Jens puolikannen etusyrjää myöten alas ja huusivat haljenneen peräpeilin kautta apua.

'Vastaako siellä kuka?' kysyin minä heiltä.

Ei vastannut, ilmoittivat he. Mutta mahdotonta olikin kuulla mitään, sillä irtaimet kappaleet pitivät hyllyn sisässä hirveätä ryminää ja katkennut masto, joka vielä oli köysistössä kiinni hyllyn kupeella, kolisteli ulkopuolella. Ja sitäpaitsi aallot myötäensä löivät kallioiden yli.

'Siitä ei tule mitään!' arvelin minä. 'Täytyy toivoa, että pysymme tässä kiinni huomisaamuun asti ja ettemme siihen mennessä ole palettuneet kuoliaaksi.'

Sören oli toista mieltä. Hän tahtoi ryömiä ulos kalliolle huutamaan apua, koska sanoi arvelevansa, että lähitienoilla oli veneitä.

'Ruotsalaiset ovat kai nähneet meidät', sanoi hän. 'Niillähän on silmät kuin marakatilla.'

Mutta minä hartaasti pyysin häntä jäämään.

'Kun olemme näin kauan pysyneet yhdessä', sanoin, 'niin pysytään vielä tämä yökin. Sinä olet meistä vahvin; me saatamme tarvita sinun voimiasi päästäksemme huomisaamuna tästä ruumisarkusta ulos. Jos sinä nyt menet kalliolle, niin joudut ihan suotta meren saaliiksi, niin totta kuin minä olen luotsi Ole Kristoffersen Skagenilta.'

Silloin Sören ja Jens ryömivät takaisin sisään. Mutta nyt, kun Sören oli saanut oikoa raajojaan, ei hän enää voinut kestää entistä asentoaan poikkiteloin kaaripuitten päällä, naulankärjet päänaluksena. Siksi hän meni alas puolikannelle ja seiso siellä koko yön vedessä, joka ulottui lähelle polvia.

Minä jäin kyyryksissä istumaan siihen missä olin. Tunsin, että jos nyt tästä nousen, niin en pysty enää asettumaan entiselle paikalleni, jos tulee tarvis. Sillä olin jotakuinkin yhtä pehmeä kuin mätä nauris.

Niin kului tänäkin yö. Mutta nyt emme enää kyselleet toisiltamme mitä kukin ajatteli. Jens Taneren vain alkoi aamupuoleen höpistä jotain kotona olevista omaisistaan, ikäänkuin unissaan puhuen. Hän väitti kuulleensa ulkoa jonkun 'Petter Andersin' huudon, joka muka oli johtanut hänet sellaisiin ajatuksiin.

Heti sen jälkeen hän kiljaisi:

'Vesi nousee, kuutto uppoaa!'

'Se on vale!' sanoi Sören. Ja sitten hän pyydysti käsiinsä laudan, joka uiskenteli kajuutassa, ja pisti sen ulos perästä hylyn alle. Hän näki silloin, että vedessä oli vielä merisäihkyä ja että siis oli vielä yö. Ja sitten me ymmärsimme, että olimme joutuneet tyvenille vesille ja että vesi nousi eikä kuutto uponnut.

Me huusimme kaikki yhtäkaa apua niin lujasti kuin jaksoimme, mutta vastausta ei kuulunut. Silloin sanoi Sören Kappelborg, joka oli puristuksesta miltei puolikuollut ja naulankärkien pistelmä ja repimä, ettei hän enää jaksanut kestää niitä kovia tuskia, joita hänellä oli kaikissa jäsenissään. Nyt sai mennä syteen tai saveen, mutta hän tahtoi koettaa päästä ulos, niin kauan kuin voimia vielä riitti siihen.

Minä kysyin, oliko hänen nälkä, mutta hän vastasi kieltävästi ja samaten Jens.

Silloin Sören tarttui minua käteen ja minä Jensiä ja me kahlasimme varovasti peräkannen aukkoa kohden. Siellä Sören vartoi hetkeä, jolloin vesi juoksi ulos, kumartui hylyn alle ja onnistui tarttumaan peräsimen, ennenkuin vesi jälleen virtasi sisään. Sieltä hän ryömi laivan kölille.

'Mitä näet, Sören?' huusin minä hänelle.

'Näen majakkatulen!'

'Millaisen tulen?' kysyin minä.

'Punaisen ja valkoisen!'

'Hyvä on!' sanoin minä.

Sitten kuulin hänen mylvivän apua, ja minusta tuntui, kuin olisi etäältä kuulunut vastaus.

'Nyt sieltä tulee', sanoin minä Jensille, joka seiso vieressäni.

'Jo on aikakin!'

Jäseneni vapisivat vilusta, samoin Jensin.

Mutta se seikka, että ihmisiä oli lähellä, merkitsi jo edullista käännettä.

Sören oli laivahylkymme köliltä huomannut ruotsalaisia veneitä ja huutanut lähinnä olevaa avuksi. Kun kalastaja, joka oli juuri sovittelmassa painolastia veneeseensä, kuuli ihmisäänen laivasta, jota kaikki olivat pitäneet 'kuolleena', säikähti hän niin pahanpäiväisesti, että pudotti raskaan painolastikiven aluksensa pohjalle ja oli vähällä saada aikaan uuden haaksirikon.

'Peijakas, ettekö näe, että täällä on tanskalaisia kalastajia Skagenilta!' huusi Sören.

Sitten hän astui taas veteen hylyn perään, piti vasemmalla kädellään kiinni peräsimestä ja veti oikealla ensin minut ja sitten Jensin ulos. Sitten meidät korjattiin veneisiin ja me tulimme miehistön kanssa Fjellbackan kalastajakylään. Kovin ne ihmiset olivat kilttejä meille, se minun täytyy sanoa, — vaikka tulimmekin sinne vain kaatuneen kuuton alustakomerossa —»

* * *

Minä kiitin kertojaa ja kysyin, eikö matkasta ollut mitään haitallista seurausta hänelle tai hänen tovereilleen.

»Eipä erityistä!» vastasi hän. »Sitä näet ollaan sentään tottuneita monenlaiseen, joskaan ei ihan sellaiseen. Pahimmin kävi Hans Lauritsenille; mutta ei kai hänenkään nyt ole sen pahempi olla kuin meidän kaikkien kerran on. Herra ottaa kunnon kalastajan hyvästi vastaan! Se on meidän uskomme täällä Skagenilla.»

Valtameren jättiläinen.

Jonas Lie'n mukaan.

Valaanpyyntilaivassa paukkuivat uuninovat auki ja kiinni; höyrypannuja kuumennettiin lisää, ja savu tuprusi mustana torvesta.

Oli ilmoitettu: »Valas näkyvissä!»

Kaukana näköpiirin rajalla valas tuontuostakin kohotti tumman, jäänharmaan päänsä vedenpinnalle.

Se tuli yhä selvemmin näkyviin...

Saattoi arvata, missä kohdin se milloinkin ilmaantui pinnalle, ja suihku nousi sen pärskeyssä ikäänkuin voimakkaasta höyrykoneesta.

Noin tunnin kuluttua laukaistiin keulatykki lievällä panoksella, ja sen suusta singahti harpuuni käsivarrenpaksuisine touveineen niin rajulla vauhdilla, että kelannapaan täytyi ammentaa merivettä, jottei se hankauksesta syttyisi tuleen.

Valas hypähti ilmaan, kun harpuunin rautakynsi oikeni ja tarttui väkäsineen kiinni; se oli sattunut ihan evärustoon.

Ruijan rannikko oli viivasuoraan oikealla viiden neljänneksen päässä, kun ajo alkoi, ja kulku jatkui sitten vähentymättömällä vauhdilla ja tiukoin touvein luodetta kohden aavalle ulapalle koko iltapäivän.

Höyrylaiva laahautui valaan perässä kuohun ja pärskeen halki huolimatta siitä, että sen lähes 40-hevosvoimainen kone kävi takaperin ja vastatuuli puski levitettyyn keulapurjeeseen. Jättiläiseläin oli tyyten uutettava, jos mieli odottaa sen antautumista.

Se oli pitkärumiinen, laiha, villi uurtisvalas, jonka hurjia voimia nyt saatiin kokea.

Maa katosi näkyvistä. Myöhäisenä, valoisana iltana kimalteli laskevan auringon keltainen loimo yli kirkkaan ulapan. Vauhti pysyi ennallaan. Touvi pistihe vinosti mereen ja pieksi tuontuostakin kappaleen matkaa edelläpäin aallonharjoja; veden pärskettä sateli myötäänsä kannelle, ja keula kaivautui syvälle kuohuihin.

Ei ajatustakaan levolle-pääsystä sinä yönä!

Eikä vielä puolipäivän tienoissa seuraavanakaan päivänä mitään muutosta. Laiva laahautui yhä eteenpäin kokka vaahdossa ja keulalaidat veden sisässä.

Tämä kulku näytti voivan jatkua aina Jäämeren tuntemattomille ulapoille, ennenkuin oli toivoa jättiläisen masentumisesta.

Kului jälleen pitkä iltapäivä ja ilta, — menipä sitkeä, viheliäinen yökin, jolloin aallot tulvanaan huuhtelivat kantta ja kapteeni ja perämies vuorottelivat vahdinpidossa komentosillalla.

Oli laahauduttu valaan perässä neljäkymmentäviisi tuntia — lähes kaksi vuorokautta!

Juuri kun kokki toi aamukahvia kolmannen päivävahdin aikana, katkesi touvi ja laiva menetti harpuuninsa ja sen mukana kuusitoista kyynärää rautaketjua ja kolmekymmentä kyynärää touvia, mikä kaikki nyt sukelsi valaan keralla syvyyteen. — — — — —

Samana vuonna, vain joitakin viikkoja myöhemmin, kertoivat sanomalehdet, että suunnattoman iso valas oli nähty jossakin pienessä, ahtaassa vuononhaarassa Norjan rannikolla sataasen penikulmaa edellä kerrotun tapahtuman paikalta.

Ja se oli käyttäytynyt kerrassaan merkillisellä tavalla — liikkunut koko ajan omituisen järkähtämättömällä säännöllisyydellä edestakaisin niin matalassa vedessä, että ihan näytti siltä, kuin se olisi hangannut vatsaansa pohjakiviin.

Miten se oli joutunut sinne? . . . Kaiketi eksynyt ajaessaan sillejä takaa — tai tuurakalaa — tahi rautasampea tai miekkavalasta — jotka kaksi eläintä kummittelevat rahvaan mielikuvituksessa miltei yhtä salamyhkäisinä kuin Näkki tai merikäärme.

Valaskalan, näkeminen herätti aika hälinän paikkakunnalla; sana lennätettiin talosta taloon, ja väkeä kokoontui läheisille särkille ja luodoille.

Vahinko, ettei ollut harpuuneja eikä muita pyydyksiä näin uhkean vieraan varalle.

Ja siksi paikkakuntalaiset keräsivät kaikki ampuma-aseensa, sotilaskiväärit ja vanhat pii- ja nallilukkoiset tussarit nauloistaan ja nurkista. Syntyi yleinen maaliinammunta jättiläiseläimen maleksiessa edelleenkin rauhallisena matalikkoja pitkin — yhäti samaan tapaan hankaillen itseänsä ja joutumatta vähääkään suunniltaan luodeista, jotka kaivoivat reikiä sen jalanpaksuisen rasvan peittämään selkään ja kupeisiin.

Katkerasti tuntien voimattomuutensa näkivät pyydystäjät kaiken tuon rikkauden — satoja tynnyreitä raania ja jos mitä hyvää — uisken-televan tuossa ihan silmäin edessä ja kuitenkin saavuttamattomana.

Valas oli saanut ainakin kaksisataa rihlapyssyn luotia silavaansa, ennenkuin se kyllästyi moiseen kohteluun ja — kiirehtimättä — lähti uida vengottamaan takaisin meren ulapalle. — — — — —

Ja jossakin puolen sadan penikulman päässä etelämpänä rahvas myöhemmin samana vuonna pyydysti jättimäisen jäämeren-valaan, yli seitsemänkymmenen jalan pituiseen. Kova siinä oli temmellys karien kesässä, ennenkuin sellainen hirviö saatiin nujerretuksi.

Valas oli näet sielläkin kulkeutunut niin kauas ja matalalle, ettei pako-veden aikana päässyt enää takaisin.

Valtavan suuri uurteisvalas makasi rannalla nyljettäväksi hinattuna, elottomana ja puoleksi kyljellään, uurteinen, vaaleanvihreänkellahtava vatsa täynnä jos jonkinlaisia naarmuja, repeämiä ja haavoja, ja pää — pienten aivojen suhteettoman iso kajuutta — kuolleena ammottaen, suu täynnä hetuloita ja suurena kuin ranta-aitan puolisko. Eräs köysistä oli sidottu sen puoleksi koholla olevaan, vielä vedessä viruvaan jättiläispyrstöön, joka muistutti valtamerihöyrylaivan potkuria.

Tarinat ottelusta ja sen jännittävistä yksityiskohdista säilyvät kauan sikäläisen rahvaan keskuudessa. Valaan mahtavia, kyynäränpaksuisia selkänikamia nähdään paikkakunnalla tukipatsaina vajannurkkain alla ja valtavat karkealuiset alaleuat jossakin kaksikymmenjalkaisina lankkuina.

Erityisesti ihmeteltiin kaikkia niitä rihlaluoteja, jotka olivat tunkeutuneet syvälle rasvakerroksen läpi. Ja vieläkin enemmän sitä, että valaan

toisessa turvonneessa, tulehtuneessa evälihaksessa oli kiinni uudenaikainen harpuuni, jonka varressa laahasi kuusitoista kyynärää rautaketjua ja kaksi sen vertaa touvia.

* * *

— — Neljäkymmentäviisi tuntia oli valas laahannut perässään raskasta höyrylaivaa, jonka potkuri kävi takaperin, suoraan vasten tuulta ja aaltoja, jokaisella valtavan pyrstönsä iskulla voittaen sadan hevosen voiman. Hurjassa kuolemantuskassa tykyttävä jättiläissydän lähetti lämmintä, kuohuvaa verta suuren ruumiin jokaiseen suoneen. Ja joka kerta, kun eläin pistäytyi ylös hengittämään, kävi vesisuihku yhä verisemmäksi; pienet, ylöspäinkääntyneet silmät, joka ovat aivan lähellä suupieliä eivätkä ole juuri härän silmiä suuremmat, muuttuivat kahdeksi veren täyttämäksi punaiseksi reiäksi eläimen kiskoessa äärimmäisillä ponnistuksilla harpuunikoukkua ja höyrylaivaa ulapalle — yhä loitommaksi ulapalle . . .

Ja se kiskoi kiskomistaan vuorokauden — ja lisäksi päivän — ja vielä pitkän, pimeän yön synkässä syvyydessä — kuoleman kynsi ruumiissaan.

Silloin se tuntee yhtäkkiä — ollessaan hirmuisimman kauhun vallassa — että taakka on tiposen tiessään — poissa — keventynyt . . .

Ehkä se silloin on jäänyt makaamaan paikoilleen, tuontuostakin hermostuneesti nytkäyttäen tai tahdottomasti värähtäen suuren ruumiinsa lihaksia; — levännyt siinä kuoleman-väsyneenä ainakin vuorokauden ja niin lähellä vedenpintaa, että sen on ollut helppo vetää henkeä, jolloin sen rasvahiukkaset ovat vähitellen kokoontuneet veteen ja tehneet sen pinnan tyveneksi, ikäänkuin aaltoja olisi uudenaikaiseen tapaan tynnytetty öljyllä.

Se on maannut ja vain tuntenut itsensä keventyneeksi, — aluksi silloin tällöin liukahuttanut eviään tai pyrstöään päästäkseen siitä varmuuteen, kunnes nälkä on vähitellen herännyt.

Solakka, sorja, pitkulainen ruumis on salaman nopeudella kiitännyt halki tummanvihreän syvyyden. Eläin on ikäänkuin iloiten nuolenopeudestaan taivaltanut tuotapikaa uskomattoman määrän penikulia. Se on imenyt tynnyrittäin napameren jodinpitoista, hyönteisiä vilisevää vettä hetulainsa välitse ja ruiskuttanut sitä kiihkeällä elämänsälulla ilmaan, ryhtyen jälleen sillinajoon.

Vapauduttuaan höyrylaivan suunnattomasta painosta on se aluksi tuskin tuntenutkaan harpuunia, tuota evälihakseen alla olevaa kiusankappaletta. Lähinnä on se vain tuntenut itsensä onnelliseksi päästyään savuavasta, kauheasta vihollisestaan, joka puhkui ja vaahtosi vedenpinnalla kouristaen rautakynnellään sen ruumista. Valaan vaisto on tuntenut sen kuten haavan, joka jälleen alkaa vihoitella. Ja vasta vähitellen, sen telmiessä meressä, alkoi harpuunin kouristus tuntua pistävältä ja kipeältä.

Ja tuska lisääntyi lisääntymistään — viikkojen vierieessä . . . Haavan tulehtuminen on kiihdyttänyt eläimen raivoon — saanut sen ryntäämään huikeita matkoja, satoja penikulmia pitkin merta — pohjoiseen jäitä kohden, Novaja Semljan ja Jan Mainin ääriille, Fär-saarille etelään . . . Alituksessa levottomuudessaan ja koettaen päästä kärsimyksistään on se jättänyt napameren syvänteet ja mennyt matalan Pohjanmeren särkille — ja vihdoin epätoivon tuskassa laskettanut Norjan rannikolle läpi kaitaisten salmien, joihin sen turvallisuudenvaisto muuten olisi kieltänyt sitä menemästä, vaikka edessä olisi ollut kuinka houkutteleva silliparvi.

Ja ahtaassa vuonossa se yhtämittaa kihnutti itseään edestakaisin puolisen päivää pitkin matalikkoja . . . lakkaamatta; tarvittiin kaksisataa rihlaluotia, ennenkuin se jälleen kääntyi ulapalle.

Se on koettanut — tämä on tietysti vain arvelu — hankaamalla poistaa ruumiistaan harpuunin rautaketjuineen.

Ja seuraava epätoivoinen yritys vapautua rautakynnestä vei jättiläisen myöhemmin samana vuonna surman suuhun eteläisillä rantasärkillä!

Mailta ja Meriltä

Seikkailukirjasarja, toimittaa Teuvo Pakkala. Kukin kirja maksaa ainoastaan
..... 25 penniä

- N:o 28. **Rajalahden torppa.** Kertomus 1808/9 vuoden sodasta.
- N:o 27. **Yö valaskalan selässä.**
- N:o 26. **Susien saaliina.** Seikkailu pohjan pimeillä perillä.
- N:o 25. **Aarnihauta** ja muita seikkailukertomuksia.
- N:o 24. **Vuoren vanhus.** Erinomaisia eläintarinoita.
- N:o 23. **Pyörremyrskyn hyvätyö.** Kaksi jännittävää kertomusta.
- N:o 22. **Kohtalonsa tietä.** Kaksi kertomusta.
- N:o 21. **Tiibetissä vankina.** Jännittävä kertomus retkeilijän seikkailuista.
- N:o 20. **13-vuotias sankari.** Kertomus buuri-sodasta.
- N:o 19. **Saarroksissa.** Ranskan ja Saksan viime sodasta.
- N:o 18. **Eksyksissä präria-aavikolla.**
- N:o 17. **Lumimyrskyssä.** Kolme kertomusta.
- N:o 16. **Sidi Numan ja hänen hevosensa.** Uusia kertomuksia arabialaisesta sarjasta 1001 yön tarinoita.
- N:o 15. **Nini.** Kertomus Ranskan vallankumousajoilta.
- N:o 14. **Kaksijalka.** Kertomus siitä miten ihminen on tullut luomakunnan herraksi.
- N:o 13. **Apahien hyökkäys.** Seikkailuja kaukaisessa lännessä.
- N:o 12. **Yö metsästäjän kodissa.** Neljä seikkailurikasta kertomusta.
- N:o 9—11. **Nansenin pohjoisnaparetkiltä.** N:o 9. Laivalla napameritse. N:o 10. Suksilla ja kajakilla. N:o 11. Talvea saarella nimettömällä.
- N:o 8. **Musta kaleerilaiva.** Merikertomus v:ltä 1599.
- N:o 7. **Tito.** Jännittävä kertomus arosudesta.
- N:o 6. **Ihmeitten maassa.** Kreikkalaisia satuja.
- N:o 5. **Ksi-Ksin luolan ihmelukko.** Itämaalainen seikkailukertomus.
- N:o 4. **Kylmä sydän.** Peikkotarina.
- N:o 3. **Aamukellot.** Tarina uljaasta Veronika-neidistä.
- N:o 2. **Taistelu paalumajalla.** Kertomus Amerikan aarniometsistä.
- N:o 1. **Karkuri.** Kertomus Tyynen meren saarelta.

.....
Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsingissä